

М. Ф. Безкровний,
к. т. н., доцент кафедри аграрного консалтингу та сервісу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ АГРАРНОЇ ОСВІТИ НА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

М. Bezкровnyy,
Ph.D., Associate Professor of Department of agrarian consulting and service,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ACTIVITY OF INSTITUTIONS OF AGRARIAN EDUCATION IN THE MARKET OF AGRICULTURAL INFORMATION AND CONSULTING SERVICES

Статтю присвячено аналізу особливостей надання консалтингових послуг вищими навчальними закладами аграрного спрямування. Важливу роль з надання консалтингових послуг для сільськогосподарських виробників і особистих селянських господарств відіграють вищі навчальні заклади. Тому важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення аграрних вищих навчальних закладів до надання дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. З цією метою необхідно до Закону України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" внести зміни і поряд з іншими організаційно-правовими формами дорадчих служб передбачити також університетську модель. Внесення такої зміни до Закону дасть можливість залучати заклади освіти до надання дорадчих послуг.

This article is devoted to the analysis of the features of providing consulting services to higher educational institutions of agrarian direction. Higher education institutions play an important role in providing consulting services to agricultural producers and private farms. Therefore, an important step in improving the efficiency of advisory services in Ukraine is the legislative regulation of the involvement of agricultural higher education institutions in providing advisory services to agricultural producers and rural population. To this end, it is necessary to amend the Law of Ukraine "On Agricultural Advisory Activities" and, along with other organizational and legal forms of advisory services, also envisage a university model. Making such a change to the law will enable the inclusion of educational institutions in providing advisory services.

Ключові слова: організаційні форми дорадчих служб, дорадчі послуги, сільськогосподарська дорадча діяльність, дорадчі служби навчальних установ.

Key words: organizational forms of advisory services, advisory services, agricultural advisory activities, advisory services of scientific institutions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення аграрних вищих навчальних закладів

до надання дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. Внесення такої зміни до Закону дасть можливість залучати заклади освіти до надання дорадчих послуг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Значний внесок про роль вищих навчальних закладів в дорадчій діяльності висвітлено в публікаціях В. Баутина, В. Лазовського, Б. Рунова та ін. Важливу роль у дослідженні проблем розвитку інформаційно-консультаційних служб відіграли праці Д. Алексанова, О. Бородіної, В. Верби, В. Кошелева, М. Кропивки, В. Маковецкого, А. Посадського та ін. [1]. Проте поки що не вдалося сформувати загально визнані методологічні підходи щодо формування та налагодження ефективної університетської системи дорадництва.

МЕТА

Мета досліджень полягає в науковому обґрунтуванні залучення аграрних вищих навчальних закладів до надання соціально спрямованих дорадчих послуг.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виділення інформаційно-консультаційної діяльності в самостійний вид діяльності також торкається і фахової освіти. Однак тут мова йде не про перерозподіл функцій на користь цього виділеного виду діяльності, а про забезпечення закінченості процесу передачі нових знань у систему сільськогосподарського виробництва.

У період після отримання Україною незалежності з кожним роком відбувалося зменшення фінансування ВНЗ на наукові дослідження. Хоча слід зазначити, що кількість ініціативних наукових робіт (без фінансування) в цей період значно зростає. Цей період характеризується також досить низькою заробітною платою викладачів ВНЗ, частою затримкою її видачі. Тому, щоб поліпшити своє фінансове становище, багато висококваліфікованих викладачів почали самостійно надавати консультаційні послуги сільськогосподарським товаровиробникам. Але це мало не масовий характер. Були затребувані тільки висококваліфіковані фахівці, які могли надавати консультаційні послуги щодо сучасних передових технологій. Тобто глибока криза в аграрному секторі, затримка фінансування ВНЗ дали поштовх розвитку платних інформаційно-консультаційних в аграрному секторі економіки ще задовго до прийняття Закону України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність".

Часто такі платні послуги були значно більшими, ніж заробітна плата. Тобто інформаційно-консультаційна діяльність викладачів ВНЗ аграрного спрямування стає не допоміжним, а одним із головних напрямів діяльності.

На сьогодні основною метою діяльності ВНЗ є підготовка висококваліфікованих фахівців, одержання нових наукових розробок і впровадження їх у виробництво. Тільки в системі ВНЗ аграрного спрямування діє близько 20 НДІ, які мають у своєму розпорядженні безліч наукових досягнень. Істотна втрата обсягів фінансування в період реформ змусила багатьох викладачів-науковців ВНЗ інтенсивно зайнятися передачею своїх досягнень сільськогосподарським товаровиробникам на договірній основі. Але така діяльність відволікала викладачів від їхньої головної навчальної

роботи. Тому розраховувати на те, що вчені ВНЗ займатимуться тільки розробкою і масштабним упровадженням своїх досягнень не доводиться. Створення ж специфічних впроваджувальних колективів означає не що інше, як тільки односторонній розвиток інформаційно-консультаційної діяльності. Тому проблема організації ефективних відносин НДІ вищих навчальних закладів та ІКС бачиться переважно в передачі їм наукових розробок на договірній основі для наступного впровадження.

Із цією метою в системі АПВ було створено інститути підвищення та перепідготовки кадрів. На початку своєї діяльності вони відігравали помітну роль. Саме в них використовувалися форми й методи навчання, розраховані на передачу спеціальних знань слухачам, що мають базову спеціальну підготовку. Тим самим фактично вони реалізовували одну із важливих функцій інформаційно-консультаційних служб — поширення нових знань шляхом проведення навчальних заходів.

Тому цілком обґрунтовано можна говорити про реальну можливість розвитку інформаційно-консультаційної діяльності на базі вищих навчальних аграрних закладів.

Для цього слід удосконалити систему навчання в дорадництві та навчання сільськогосподарських товаровиробників. Консультанти ВНЗ мають досконало володіти сучасними методами консультування під час впровадження нововведень (процесне, експертне і навчальне консультування).

Сутність процесного консультування полягає у спільній роботі консультанта з персоналом і керівництвом компанії-замовника протягом тривалого часу аж до закінчення процесу реформаційних змін або впровадження інновацій. В аграрному секторі це адаптація і верифікація наукових розробок з урахуванням регіональних особливостей ведення сільськогосподарської діяльності, ринкової кон'юнктури та вимог клієнта. Отже, процесне консультування передбачає також проведення прикладних наукових досліджень [2].

Експертне консультування передбачає допомогу консультанта з вирішення окремої проблеми замовника і включає фази: підготовка, діагностика, планування дій, впровадження і завершення консультування.

Навчальне консультування полягає в тому, що роль консультанта зводиться до надання клієнту (групі клієнтів) необхідних знань та інформації шляхом проведення науково-практичних семінарів (тренінгів), лекцій, поширення серед них організаційно-методичних рекомендацій, посібників тощо.

Після реформування аграрного сектору економіки наприкінці 20 ст. значно скоротилася роль районних управлінь сільського господарства і тому на сьогодні значну роль в інформаційно-консультаційному забезпеченні виконують сільськогосподарські університети.

Мережа закладів сільськогосподарської післядипломної освіти нині зазнає труднощів у формуванні контингенту слухачів навчальних курсів і семінарів з підвищення кваліфікації сільгоспвиробників та у фінансуванні своєї роботи з бюджету Міністерства аграрної політики та продовольства. Для виживання в нових умовах цим

Таблиця 1. Підсумки наукової, інноваційної та міжнародної діяльності ВНЗ України за 2001–2014 рр.

Показник	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Розроблено нових технологій	423	512	406	405	384	246
Створено сортів, гібридів сільськогосподарських культур	28	44	20	20	9	24
Передано сортів у випробування	26	26	26	18	5	28
Розроблено вакцин, сироваток, лікарських препаратів	8	12	12	9	11	8
Розроблено нових видів устаткування	354	300	330	366	249	230
Створено хімічних речовин	64	72	75	78	63	67
Розглянуто та рекомендовано до тиражування рекомендацій:	86	104	118	142	124	118
міністерствами і відомствами	35	76	41	72	83	80
науково-дослідними інститутами	51	28	77	70	41	8
Участь у виставках, всього	133	151	159	190	158	160
у т. ч.: у міжнародних	97	109	113	120	116	112
у всеукраїнських	36	42	46	70	42	48
Опубліковано монографій	221	225	229	247	291	212
Опубліковано статей	5312	7425	7546	8556	9581	8546
Проведено семінарів, конференцій:	175	280	323	328	325	302
у т.ч. міжнародних	157	150	194	203	206	196
всеукраїнських	18	65	129	125	119	106
Участь у конференціях	6900	7149	7427	5859	6229	6135

установам потрібно змінювати як технологію роботи (організовувати освітні заходи безпосередньо в місцях діяльності сільгоспвиробників), так і навчитися залучати позабюджетні джерела фінансування. Тому головними напрямками діяльності закладів післядипломної освіти крім організації проведення курсів підвищення кваліфікації і навчання фахівців АПВ, повинні стати демонстраційна та впроваджувальна діяльність наукових розробок вчених наукових інститутів.

Інноваційна функція є складовою інформаційно-консультаційної діяльності і забезпечується створенням інноваційних технологій на базі отриманих ученими нових знань, що дозволяють споживачам перевести виробництво на більш високий рівень розвитку та їх комерціалізацію (3).

Підсумки наукової, інноваційної та міжнародної діяльності ВНЗ України за 2001–2014 рр. наведено в таблиці 1.

Тобто наукова діяльність учених аграрних університетів спрямована на проведення фундаментальних та прикладних досліджень у сфері біології рослин і тварин, біотехнології, хімії, прикладної механіки і фізики, екології, економіки, педагогіки тощо і є вагомим внеском у розвиток агропромислового та природоохоронного комплексів країни.

Тому важливим кроком у підвищенні ефективності діяльності дорадчих служб в Україні є законодавче врегулювання залучення аграрних вищих навчальних закладів до надання дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню. З цією метою необхідно до Закону України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" внести зміни і поряд з іншими організаційно-правовими формами дорадчих служб передбачити також університетську модель. Внесення такої зміни до Закону дасть можливість залучати заклади освіти до надання дорадчих послуг.

ВИСНОВКИ

Провідна роль по розробці і впровадженню наукових розробок в аграрному секторі економіки на-

лежить аграрним ВНЗ. Весь спектр і обсяг робіт, які виконуються науковими установами ВНЗ по впровадженню, пропаганді і рекламі наукових розробок вимагають не тільки значних додаткових фінансових затрат, а й значних затрат часу, що при сучасному економічному стані в Україні зробити складно. Тому для впровадження у виробництво наукових розробок необхідно створити розгалужену систему регіональних інформаційно-консультаційних служб в Україні та зробити зміни в законодавстві з метою створення університетської системи дорадництва.

Література:

1. Безкровний М.Ф. Організація інформаційно-консультаційної діяльності: навч. посіб. — К.: Каравела, 2009. — 492 с.
2. Бородіна О.М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення. — К.: ІАЕ УААН, 2001. — 72 с.
3. Кропивко М.Ф. Інформаційне забезпечення агропромислового виробництва України в ринкових умовах: монографія. — К.: ІАЕ УААН, 1996. — 160 с.

References:

1. Bekrovny, M.F. (2009), *Orhanizatsiia informatsijno-konsul'tatsijnoi diial'nosti [Organization of information and consulting activities: Teaching. Manual]*, Caravela, Kyiv, Ukraine.
2. Borodina, O.M. (2001), *Sil's'kohospodars'ke doradnytstvo ta problemy joho kadrovoho zabezpechennia [Agricultural advisory and problems of its staffing]*, IAE UAAS, Kyiv, Ukraine.
3. Kropivko, M.F. (1996), *Informatsijne zabezpechennia ahropromysloвого vy-robnytstva Ukrainy v rynkovykh umovakh: Monohrafiia [Information support of agro-industrial production of Ukraine in market conditions: Monograph]*, IAE UAAN, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2017 р.